

Position paper over de Beleidsnotitie 'Nederland-China: een nieuwe balans'

Amnesty International Nederland

Amnesty International Nederland (AI NL) waardeert de aanzienlijke inspanningen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en andere betrokkenen om de huidige beleidsnotitie op te stellen, en waardeert ook dat onze input hierbij werd gevraagd. De beleidsnotitie is een belangrijk instrument wat betreft het scheppen van een geïntegreerde Nederlandse positie op China, en we zien het als een belangrijke start om de relaties met China op een samenhangende manier aan te pakken, gedreven door een langere termijnvisie en gesteund door diverse expertise.

We maken ons echter zorgen over het feit dat het maatschappelijk middenveld en haar rol bij het uittekenen van de Nederlandse positie haast niet worden vermeld in de beleidsnotitie. De beleidsnotitie zegt dat Nederland het maatschappelijk middenveld in China blijvend zal ondersteunen, wat we sterk toejuichen, maar maakt geen expliciet gewag van de betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld bij de verschillende initiatieven die zullen worden opgebouwd in Nederland zoals het meerjarig kennisnetwerk, en ook de Chinataskforce. Wij benadrukken het belang van het betrekken van de specifieke mensenrechten- en andere expertise van het maatschappelijk middenveld in Nederland (en ook daarbuiten) bij de implementatie van de notitie. We hopen dat deze omissie met een addendum bij de beleidsnotitie kan bijgesteld worden, dan wel dat er een implementatieplan komt van de beleidsnotitie die maatschappelijke middenveldorganisaties expliciet integreert binnen het kennisnetwerk en deze expliciet opneemt als structurele gesprekspartners van de Chinataskforce.

Wij zijn tevens van mening dat Nederland een belangrijke kans mist om de mensenrechten op een krachtige en eenduidige manier centraal te stellen. De notitie vermeldt dat Nederland zich zal blijven inzetten voor de mensenrechten, zowel wat betreft het aanpakken van mensenrechtenschendingen in China als wat betreft de pogingen van China om het huidige mensenrechtensysteem (ook in Nederland) te ondermijnen. Maar dit commitment wordt niet integraal meegenomen in de gehele notitie, en lijkt daarom van ondergeschikte orde te zijn in Nederlandse relaties met China. Wij zijn van mening dat niet alleen de Chinese overheid, die de beleidsnotitie meeleest, maar ook het Nederlandse volk een verkeerde boodschap wordt gegeven wat betreft het belang dat Nederland hecht aan het verdedigen van de universele rechten van de mens. In het volgende duiden we onze specifieke bezorgdheden hieromtrent aan, en vragen we tevens om een aanpassing van het plan dan wel een implementatieplan dat tegemoet komt aan onze zorgen.

1. We betreuren ten eerste dat er weinig tot geen concrete benoemingen zijn van de vele mensenrechtenschendingen die worden begaan door China. Een groot aantal belangrijke schendingen krijgt zelfs helemaal geen vermelding in de beleidsnotitie, waaronder de doodstraf en het grote aantal executies dat China nog steeds uitvoert, de onderdrukking van de Tibetanen, de vervolging van falungong-aanhangers en christenen, mishandeling en marteling van gevangenen, de onderdrukking van mensenrechtenadvocaten, enz. Benoeming van deze issues is cruciaal bij een sterke beleidsnotitie op mensenrechten, en hier wordt een belangrijke kans gemist om de inzet op mensenrechten krachtig uit te dragen naar zowel het Nederlandse als het Chinese publiek.

2. Het is zeer verontrustend dat de beleidsnotitie bijdraagt aan een ontwikkeling die het zegt te willen bestrijden, namelijk het ondermijnen van het universele, ondeelbare en verplichtende karakter van de mensenrechten. De notitie verwacht mensenrechten consequent met waarden, en dit is een veelzeggende nuance. Want waarden zijn opvattingen over fatsoen en ethiek, mensenrechten zijn juridische regels. Waarden zijn lokaal, mensenrechten universeel. Waarden staan niet in internationale verdragen, mensenrechten wel. De internationale mensenrechtenverdragen, waarvan China er een hele reeks heeft ondertekend, bevatten verplichtingen voor staten. Maar China probeert deze verplichtingen uit te hollen door zich te beroepen op andere 'waarden', en wil zo de gemaakte afspraken ontwrichten. In de plaats van de juridische mensenrechtenverplichtingen van China centraal te stellen, gaat de notitie echter uitgebreid in op een discours dat de verschillen benadrukt tussen Nederlandse en Chinese waarden – de notitie kiest er

verder ook voor om enkel de waarden van de CCP te benoemen, en mist hier een grote kans om het waardensysteem van de Chinese burger voorop te stellen dat wezenlijk verschilt van dat van de Partij. Zo vergoelikt de notitie onbedoeld de schendingen van rechten die de Chinese leiders als onbelangrijk betitelen, zoals de vrijheid van meningsuiting, en ondergraaft het de elders uitgesproken inzet op de universaliteit en ondeelbaarheid van de mensenrechten.

3. De beleidsnotitie maakt zich sterk over de verdediging van Nederlandse ‘waarden’ tegen ongewenste buitenlandse inmenging. Wij willen er graag op wijzen dat, om dit effectief te bewerkstelligen, Nederland deze ‘waarden’ consequent moet uitdragen bij contacten met China, wat in het verleden niet altijd gebeurde. Zo moedigen we Nederland aan om bij de implementatie van het plan het “kritisch, publiek debat – een belangrijke verworvenheid van open samenlevingen als de Nederlandse” (p. 51) te laten zegevieren. Dit bijvoorbeeld door middel van het organiseren van een open persconferentie bij bezoek van Chinese bewindslieden; en ook door middel van het omvormen van de mensenrechtendialoog tot een efficiënt debat waarin wederzijdse verantwoording aangaande besproken mensenrechtenissues centraal staat, en de huidige vrijblijvendheid wordt verholpen door middel van benchmarks die publiek gemaakt worden.

4. De beleidsnotitie streeft naar meer evenwicht en meer wederkerigheid in de handelsrelatie met China. Wij vragen dat deze wederkerigheid ook op andere vlakken wordt bepleit door Nederland, en dit met name op het vlak van het maatschappelijk middenveld. Net zoals Chinese NGO’s hun werkzaamheden kunnen ontplooiën op Nederlands (en Europees) grondgebied, moeten Nederlandse (en Europese) NGO’s hun werkzaamheden kunnen ontplooiën op Chinees grondgebied, met inbegrip van het aangaan van effectieve samenwerkingen met lokale NGO’s. Dit wordt hen echter op dit moment praktisch onmogelijk gemaakt door de “Foreign NGO Law” die sinds 2017 van kracht is in China.

5. De beleidsnotitie spreekt uitgebreid over bewustwording, en over nieuwe maatregelen om verschillende partijen in te lichten over “kansen en risico’s” bij contact met China – zoals Nederlandse bedrijven, kennisinstellingen, en lokale overheden. Bij geen van deze bewustmakingsinitiatieven worden mensenrechten echter expliciet vermeld. Wij benadrukken het belang van het opnemen van mensenrechteninzet door deze verschillende partijen bij hun interacties met China, en beklemtonen het actief toezicht dat hier moet uitgevoerd worden door de Nederlandse overheid. Dit om risico’s zoals medeplichtigheid aan mensenrechtenschendingen en het meewerken aan het inperken van vrijheid van meningsuiting in binnen- en buitenland te vermijden; alsook om kansen zoals het verder ondersteunen en uitbouwen van nationaal Nederlands mensenrechtenbeleid te bevorderen. We pleiten daarom voor een stevig mensenrechtenonderdeel bij initiatieven zoals: educatie over China (p. 89); begeleiding van Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen bij het betreden van de Chinese markt (p. 29); het oprichten van informatie- en contactpunten bij voorlichting aan bedrijven (p.31); het uitbouwen van RVO-adviescapaciteit rond in- en uitgaande bezoeken van delegaties en stakeholders (p. 89); en de organisatie van werkgroepen en/of informatiesessies met lokale overheden (p. 89).

6. Wij verwelkomen dat de beleidsnotitie inzet op een voortrekkersrol van Nederland binnen de EU, ook op het vlak van mensenrechten. Pagina 76 vermeldt: “Het kabinet zet in op versterkt eigenaarschap van lidstaten voor EU-beleid, onder andere door het stimuleren van een betere voorbereiding van toppen en frequentere discussies op hoog niveau.” We willen hier benadrukken – zoals dit tevens werd verwoord door EU Hoge Vertegenwoordiger Mogherini¹ – dat versterkt eigenaarschap ook inhoudt dat Nederland coherent en consequent moet zijn in het uitdragen van (EU) mensenrechtenboodschappen aan China, en dit ook en vooral publiek en op bilateraal vlak. Wij pleiten ervoor dat Nederland ook deze voortrekkersrol binnen de EU opneemt, en dat de uitgedrukte voorkeur voor het aankaarten van de Chinese mensenrechtensituatie binnen EU-verband (p. 51) Nederlands’ zelfstandige actie niet overschaduwet.

¹ <https://www.netherlandsandyou.nl/latest-news/news/2019/04/19/speech-by-high-representative-vice-president-federica-mogherini-at-the-european-parliament-urgency-debate-on-china>